

Statens Stilling til Landbruget.*)

Tale ved et Vælgermøde i Glostrup d. 7de April 1895.

Af

Indenrigsminister H. Hørring.

Naar jeg iaften er samlet med Vælgerne herude fra Vesteregnet, er det særlig Landbrugerne, til hvem jeg ønsker at henvende mig, idet jeg vil tale om Statens Stilling til Landbruget. Det er en Erfaring, som vi Alle kjende fra vort private Liv, at naar der hviler et eller andet, og da ikke mindst et økonomisk Tryk paa os, blive vi tilbøjelige til at give Plads for den Tanke, at vi lide Uret; jeg finder det derfor ogsaa let forstaaeligt, at nu, da der tilvisse hviler et stærkt økonomisk Tryk paa Landbruget, opstaaer den Tanke hos Landbrugets Mænd, at der sker dem Uret fra Statens og Regjeringens Side, og denne Tanke har da ogsaa jevnlig fundet sit Udtryk, bl. A. fra Agrarforeningens Bestyrelse; jeg skal her særlig henvise til en Udtalelse, der fremkom paa et Agrarmøde i Slagelse i November

*) Naar Tidsskriftet mod Sædvane her gengiver hvad allerede findes meddelt mere eller mindre udførligt gennem Dagspressen, skyldes det Ønsket om at bidrage til at bevare, som et vægtigt Indlæg i fremtidig Drøftelse af Spørgsmaalet om Statens Stilling til Landbruget, den klare og koncise Redegjørelse, der er fremlagt i den omhandlede Tale.

f. A., og som lød saaledes: »Den økonomiske Lovgivning har i en lang Aarrække taget Sigte paa andre Interesser end de landøkonomiske.«

Er dette da rigtigt, at Lovgivningsmagten i en lang Aarrække har forsømt de landøkonomiske Interesser? Dette Spørgsmaal vil jeg søge at besvare, men jeg skal da her nærmest holde mig til de sidste 6 Aar; naar jeg vælger denne Aarrække, sker dette, fordi jeg i dette Tidsrum selv har taget Del i Regjeringsarbejdet for Landbruget, først som Departementschef under Indenrigsminister Ingerslev og siden Januar f. A. som Minister; jeg kan altsaa her tale af egen Erfaring.

Inden jeg gaaer videre, skal jeg dog henvise til, at naar Spørgsmaalet er om Fremme af de landøkonomiske Interesser, maa det vel erindres, at det største og bedste Arbejde til Fremme af denne Sag maa gjøres og er ogsaa blevet gjort af Landbruget selv. Landbruget har virket ved sin faste og gennem mange Aar prøvede Organisation: Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, de lokale Landboforeninger og de provinsielle Fællesforeninger, og naturligt er det, at Regjeringen, inden den sætter sig i Bevægelse for at støtte Landbruget, i Reglen maa kunne afvente Henvendelse derom fra Landbrugets egen Organisation. Er det da saaledes, at denne Organisation i den forløbne Tid forgjæves har henvendt sig til Regjering og Rigsdag om Støtte for Landbruget? Naar man vil se bort fra de Krav, der i den allernærmeste Tid ere rejste af Landbrugets nye Organ, Agrarforeningen, vil jeg rolig hævde, at Landbrugets gamle Organisation altid har fundet en velvillig Modtagelse hos Regjering og Rigsdag, og at Organisationen som Regel har opnaaet den Støtte for Landbruget, som den har søgt. Hvis det var rigtigt, at Lovgivningsmagten i en lang Aarrække havde forsømt de

landøkonomiske Interesser, saa vilde den deri liggende Beskyldning ikke alene ramme Regjeringen, men ogsaa Landbrugets gamle Organisation; ogsaa den maatte have gjort sig skyldig i Forsømmelse; men vi kunne heldigvis begge vise Beskyldningen tilbage som ubeføjet.

Til nærmere Begrundelse heraf skal jeg i korte Træk give en Fremstilling af, hvad der i de sidste 6 Aar fra Lovgivningsmagtens Side er udrettet til Fremme af de landøkonomiske Interesser, og jeg skal da først omtale Statens Støtte til den videnskabelige, undervisende og raadgivende Virksomhed paa Landbrugets Omraade. Praktiske Landmænd have næppe altid Øjet aabent for, hvor stor Betydning, navnlig ogsaa i økonomisk Henseende, Videnskaben har for Landbruget. Det Udbytte, Videnskaben bringer Landbruget, gaaer sin stille Gang Landet over, og naar det naaer ud til Landmændene, vide de som oftest ikke, hvorfra det kommer. Uagtet Fjords Navn jo kjendes af Alle, er det dog næppe tilstrækkelig bekjendt, hvor stor Betydning hans Arbejde har havt netop for det økonomiske Udbytte af vort Mejeri. Landbrugs-Videnskaben har jo sit Hjem paa den kongelige Veterinair- og Landbohøjskole, og denne Anstalt blev ved en Lov af 1892 betydelig udvidet. Lærerkræfterne bleve forøgede, og da Virksomheden, siden Skolen blev oprettet i 1856, var voxet saaledes, at de oprindelige Bygninger ikke længere afgave tilstrækkelig Plads, blev der bevilget omtr. 900,000 Kr. til nye Bygninger. Med Landbohøjskolen er der, som bekjendt, forenet en omfattende Forsøgsvirksomhed. Til denne og til Driften af Veterinair- og Landbohøjskolen er den aarlige Bevilling i Løbet af de sidste 6 Aar bleven forøget med 70,000 Kr.

Det er imidlertid ikke alene Landbohøjskolen og den dermed forbundne højere Undervisning, som saaledes er bleven støttet af Staten, men ogsaa Land-

brugsskolerne, der jo udføre deres betydningsfulde Gjerning hele Landet over, have opnaaet en bedre og sikrere Stilling ved Statens Hjælp. Ved en Lov af 1892 ordnede man Folkehøjskolernes Adgang til at faa Statsunderstøttelse efter bestemte Regler, og ved denne Lov bleve Landbrugsskolerne ligestillede i saa Henseende med Folkehøjskolerne. Til Understøttelse af disse Skoler tilsammen anvendes nu omtr. 300,000 Kr. aarlig.

Som bekjendt begyndte det kgl. Landhusholdnings-selskab for længere Tid tilbage at ansætte Landbrugs-konsulenter, særlig i Mejerivæsenet, og senere er denne Konsulentvirksomhed i det Væsentlige overtagen af Staten. Konsulentvirksomheden er i de sidste 6 Aar bleven betydelig udvidet, idet der er blevet ansat en Veterinairkonsulent i Udlandet og her i Landet en Maskinkonsulent, en Konsulent i det økonomiske Havebrug, særlig forsaavidt det har Betydning for det mindre Landbrug, og en Mejerikonsulent. Den af Statskonsulent P. Nielsen ledede Forsøgsvirksomhed, der jo har til Formaal at fremme Jordbruget, er bleven ordnet og betydelig udvidet, saaledes at der nu er 4 Stationer, nemlig P. Nielsens Station ved Tystofte, Stationen ved Lyngby og 2 Stationer i Jylland, en i den sydlige og en i den nordlige Del. Endelig har Staten overtaget efter Møller-Holsts Død den af ham oprettede Frøkontrol, saaledes at denne nu drives for Statens Regning. Til de Foretagender, som jeg her har nævnt, er den aarlige Bevilling i de sidste 6 Aar bleven forøget med 44,000 Kr. I Forbindelse hermed skal jeg anføre den Opgave, som det danske Hedeselskab har taget op i de sidste Aar, nemlig Forsøg paa at opdyrke vore Moser; lykkes disse Forsøg, vil det have Betydning, ikke alene for Jylland, men ogsaa for Øerne. Til Forsøg i Mosekultur bevilges aarlig 20,000 Kr.

Jeg skal nu gaa over til at omtale Lovgivningsmagtens Støtte i de 6 sidste Aar til vort Husdyrbrug.

Statens Støtte hertil blev som bekjendt ordnet ved den Lov, som Minister Ingerslev gennemførte i 1887, og hvorved der til Husdyravlens Fremme ialt bevilgedes 200,000 Kr., nemlig 150,000 Kr. til Præmier ved For- enings-, Distrikts- og Fællesskuer og 50,000 Kr. til andre Foranstaltninger til Husdyrbrugets og Husdyravlens Fremme. Men herved er man ingenlunde bleven staa- ende, og netop i Løbet af de 6 sidste Aar er det Beløb af 200,000 Kr., som Loven af 1887 fastslog, blevet for- øget med 125,000 Kr. Herefter anvendes der til Præ- mier i Stedet for 150,000: 200,000 Kr. og til andre For- anstaltninger i Stedet for 50,000 Kr.: 125,000 Kr. Den sidstnævnte betydelige Forøgelse skyldes navnlig den stærke Udvikling af Hingsteholds- og Tyreholdsforenin- gerne, og ved en Lov af 1893 blev Fordelingen af Sta- tens Bidrag til disse Foreninger ordnet overensstem- mende med de Ønsker, der vare fremsatte af Fællesfor- eningerne.

Men ogsaa paa anden Maade har Staten søgt at støtte Husdyravlen. De véd, at Kvægavlen ikke blot herhjemme, men ogsaa i andre Lande har en Fjende at kæmpe med i Tuberkulosen. Paa Forslag af Professor Bang, som særlig paa dette Omraade er en ogsaa i Ud- landet højt anset Autoritet, blev det ved en Lov af 1893 bestemt, at der aarlig skal anvendes et Beløb af 50,000 Kr. til at modarbejde Tuberkulosen, idet Kvægejerne kunne faa deres Besætninger undersøgte ved Tuberku- linprøve, imod at de angrebne Dyr holdes afsondrede. Denne Foranstaltning har allerede medført saa gode Resultater, at der ingen Tvivl er om, at Landbruget, naar det vil benytte den her anviste Vej, efterhaanden vil kunne undgaa de betydelige Tab, som Tuberkulosen medfører ved sit Angreb paa Kvægbesætningerne.

Imidlertid er det ikke alene Tuberkulosen, men og- saa andre smitsomme Sygdomme, som hjem søge vore

Husdyr, men ogsaa paa dette Omraade have vi opnaaet et betydeligt Fremskridt, idet vi have faaet en ny Lov af 1893 om smitsomme Sygdomme hos Husdyrene, der er udarbejdet paa Grundlag af de i Tidens Løb indvundne Erfaringer, og som vil sætte Regjeringen i Stand til at yde virksom Modstand mod Sygdommen. Jeg skal dog særlig fremføre en Bestemmelse i denne Lov; Loven bibeholder den tidligere gjældende Regel, at de med Foranstaltninger mod de smitsomme Sygdomme hos Husdyrene fremkaldte Udgifter bæres dels af Amtskommunen dels af Staten, men der er tilføjet den Bestemmelse, at naar Udgiften i et Regnskabsaar for Amtskommunen overstiger 10 Øre pr. Td. Hartkorn, godtgjøres det overskydende Beløb af Statskassen. I Tilfælde af Epidemier, der jo kunne medføre meget betydelige Udgifter, vil denne Bestemmelse blive til betydelig Fordel for Amtskommunen.

De kjende de store Vanskeligheder, som Mund- og Klovesygen desværre har voldet vor Kreaturudførsel, og jeg skal ikke komme nærmere ind derpaa, men jeg skal minde Dem om, at da det i 1893 saa særlig mørkt ud for Udførselen af levende Kreaturer, gjorde Landbruget Forsøg paa at skabe en Udførsel af slagtet Kjød til England; navnlig har Kjøbenhavns Amts Landboforening udført et ihærdigt Arbejde for denne Sag. Det viste sig imidlertid, at skulde Kjødudførselen faa nogen Betydning, maatte der skaffes Lovhjemmel til, at der heri Landet føres Kontrol med, at det udførte Kjød var forsvarlig Handelsvare. Hjemmelen hertil blev tilvejebragt ved Loven af 1894 om Tilsyn med Udførselen af fersk Kjød. Loven gaar ud paa at bemyndige Indenrigsministeren til at træffe de fornødne Kontrolbestemmelser, men denne Bemyndigelse er endnu ikke bleven benyttet. Samtidig med, at Loven udkom, tabte nemlig Udførselen af fersk Kjød sin Betydning, vistnok væsent-

lig fordi Udførselen af levende Kreaturer til Tyskland paa Grund af stigende Priser kunde betale sig bedre, trods de Indskrænkninger, der fra tysk Side ere lagte paa denne Udførsel; imidlertid bestaar der dog endnu nogen Udførsel af fersk Kjød, og da man baade fra England og Tyskland har anmodet om Kontrol, vil Loven i en nær Fremtid blive bragt til Anvendelse paa Udførsel af Kjød af Kvæg, hvorimod der ikke er Grund til at bringe den til Anvendelse paa Udførsel af Flæsk.

Endelig skal jeg omtale vort Mejerivæsen. En væsentlig Betingelse for vor Udførsel af Smør til England, er Kontrollen med Fabrikation og Forhandling af Margarine, idet denne Kontrol forebygger Forfalskning af det Smør, der exporteres, og saaledes bidrager til at skabe og bevare den Tillid, som dansk Smør nyder paa det engelske Marked. Den første Margarine-lov blev gennemført i 1888, men det skete ikke uden stor Modstand fra den Side i Rigsdagen, der hylder Frihandel, idet man, og det med Føje, betragtede Margarine-loven som en Beskyttelse for Landbruget; Lovens Gyldighed blev derfor ogsaa begrænset til 2 Aar og senere forlænget paa 1 Aar. I 1891 lykkedes det imidlertid Minister Ingerslev at faa Loven fornyet paa 5 Aar, og dens Bestemmelser bleve forbedrede og udvidede til at omfatte Margarineost. Men Lovens Gyldighed udløber den 1ste Maj 1896, og i den kommende Rigsdagssamling maa man derfor søge Loven fornyet; det vil forhaabentlig lykkes, skjøndt Loven ganske sikkert nu som tidligere vil møde Modstand fra Frihandelsmændenes Side. Imidlertid staa vi nu bedre end i 1888 og 1891 allerede af den Grund, at Loven nu har staaet sin Prøve, og at det baade i England og Tyskland er blevet offentlig anerkjendt, at Danmark i sin Margarine-lov har et saa godt Middel til at forebygge Smør-Forfalskning, at man i de nævnte Lande ere i Færd med

at søge Lovgivningen ordnet paa samme Maade. — For at værne om det danske Smørs gode Omdømme i Udlandet, have vi forrige Aar i Loven om urigtige Varebetegnelser, der træder i Kraft den 1ste i næste Maaned, faaet optaget en Bestemmelse, som under Straf forbyder at udføre eller transitere Smør, der ikke er tilvirket i Danmark, naar der paa Smørret eller dets Indpakning er anbragt en Betegnelse, som angiver, at Smørret er tilvirket i Danmark, eller som indeholder et dansk Stednavn. Ved de nævnte Love er der udvirket Betydeligt for at betrygge vor Smør-Export, men dette Product er jo ogsaa Landbrugets vigtigste Udførselsartikel; i 1893—94 var Værdien af Smør-Udførslen 79 Millioner Kroner. Den Udførsels-Artikel, der har størst Betydning efter Smørret, er jo Flæsket; Udførsels-Værdien heraf udgjør 35 Millioner Kr. For at støtte Udførslen af disse 2 Artikler, navnlig gennem Fragtnedsættelse, yder Staten aarlig et Bidrag af 150,000 Kr. til Dampskibsforbindelsen mellem Esbjerg og England.

Med Hensyn til Landarbejdernes Stilling skal jeg nævne, at det Beløb, Staten anvender til Bedste for Husmandsstanden, i de 6 sidste Aar er steget fra 39,000 Kr. til 67,000 Kr. Ifølge Sygekasse-Loven af 1892 yder Statskassen til de anerkjendte Sygekasser et aarligt Tilskud af en halv Million, og heraf kommer en væsentlig Del Landarbejderne tilgode. Endelig er der ved Loven af 13de April f. A. nedsat en Landbo-kommission for at undersøge Spørgsmaalet om en Forbedring af Landarbejdernes Kaar.

Paa Finantsbudgettet for 1890—91, altsaa ved Begyndelsen af den 6aarige Periode, som jeg har omtalt, blev der under Indenrigsministeriet bevilget til Fremme af de landøkonomiske Interesser 880,000 Kr.; dette Beløb er siden da blevet forøget med 340,000 Kr. eller med 40 pCt. Paa Finantslovforslaget for indeværende

Aar er der saaledes til det anførte Formaal bevilget 1,220,000 Kr.

Jeg har nu gennemgaaet for Dem i Hovedtrækkene Lovgivningsmagtens Virksomhed paa Landbrugets Omraade i de sidste 6 Aar, og jeg har vel ogsaa herved faaet Lejlighed til at give Dem Oplysning om Et og Andet, som De ikke allerede kjendte. Men nu, da De have hørt disse Forhold i samlet Fremstilling, ville De sikkert give mig Medhold i, at naar man, som det er sket, vil paastaa, at Lovgivningsmagten i en Aarrække har forsømt de landøkonomiske Interesser, er denne Paastand urigtig og uberettiget. Regjering og Rigsdag have tvertimod Aar efter Aar beskæftiget sig med de landøkonomiske Interesser og have støttet Landbruget baade med forøgede Bevillinger paa Finantsloven og med nye Lovarbejder.

De ville tillige se af den Oversigt, som jeg har meddelt Dem, at den Statshjælp, hvorom der har været Tale, er gaaet ud paa at støtte Landbrugets Produktions- og Exportforhold, og her er da tillige anvist en af de Veje, ad hvilken Staten fremdeles kan støtte Landbruget; dette er en Hjælp, hvis Betydning ikke skal undervurderes navnlig paa en Tid, da det for Landbruget i visse Egne af Landet kan blive nødvendigt at ændre Produktionen, og da det for hele Landet gjælder om at hæve Produktionen til at give det størst mulige Udbytte. Her vil da ogsaa Fortiden godtgjøre for Landbruget, at det med Tryghed kan stole paa, at Regjering og Rigsdag ville strække sig langt for at imødekomme de Krav, som Landbruget mener at maatte fremsætte paa dette Omraade.

Men der gives ogsaa andre Veje, ad hvilke Staten kan yde Landbruget Støtte, og som saadanne skal jeg kortelig nævne:

en Revision af vor Toldlovgivning, hvorved jeg skal henvide til, at det paa Finantsloven for indeværende Finantsaar er vedtaget til Fremme af denne Sag at nedsætte en Kommission, bestaaende af Medlemmer af begge Rigsdagens Thing;

fremdeles at Staten søger at lette Kommunernes Byrde ved at overtage en Del af de Udgifter, der nærmest tilsigte at fremme Statsøjemed; denne Sag vil sikkert blive Gjenstand for Behandling i næste Rigsdagssamling;

endvidere at omordne det kommunale Skattevæsen, saaledes at Hartkornsbeskatningen udvides til at omfatte Bygningsejendomme, og at Formue- og Lejlighedsskatten udvides til at omfatte Aktieselskaber og andre Selskaber, der drive Erhverv; Forslag herom have foreligget Rigsdagen i sidste Samling, men bleve ikke gennemførte,

endelig at tillade de bestaaende Kreditforeninger at ændre deres Statuter saaledes, at de kunne give Laan, der delvis ikke amortiseres, og i det Hele taget at give Laan paa billigere Vilkaar end hidtil; Forslag herom var fremsat for den nu afsluttede Rigsdag, men blev ikke gennemført; men dette og Forslaget om den kommunale Beskatning ville paany blive fremsatte for Rigsdagen til Efteraaret.

Da Kreditforeningerne efter Konverteringen ville have Opfordring til at aabne nye Serier, beklager jeg meget, at det ikke lykkedes at gennemføre det omtalte Lovforslag, hvorved der skulde aabnes Foreningerne Adgang til at foretage tidssvarende Ændringer i deres Statuter. Grunden hertil var, som bekjendt, at Folkethingets Flertal i Lovforslaget optog en Bestemmelse om, at Staten skulde garantere for al Kreditforeningsgjæld; denne Bestemmelse har Regjeringen maattet modsætte sig, og Landstinget har her sluttet sig til Regjeringen. Jeg skal ikke komme nærmere ind paa Spørgsmaalet

om Statsgarantien — jeg har jo tidligere havt Lejlighed til at udtale mig derom — men jeg skal kun nævne, at da Sagen var til Behandling i Landstinget, blev det af Agrarerne indrømmet, at den Fordel, som Statsgarantien kunde bringe Landbruget, ialfald for en lang Aarrække ikke kunde anslaaes til mere end en Besparelse af $\frac{1}{4}$ pCt. aarlig Rente af Creditforeningsgjælden eller, da denne udgjør 360 Millioner, 900,000 Kr. om Aaret; dette bliver, fordelt paa Hartkornet, en aarlig Besparelse af 2 Kr. 40 Øre pr. Td. Hartkorn. Nuvel, en saadan Besparelse vilde jo altid have nogen Betydning, men den er for ringe til at berettigge Fordringen om Statsgarantien, naar denne ikke kan ydes uden at udsætte Staten for, at dens Kredit i Udlandet bliver svækket.

Om der er andre Veje, ad hvilke Staten kan komme Landbruget til Hjælp, maa jeg lade staa hen; jeg kan kun sige dette, at Regjeringen altid vil være villig til at tage ethvert Forslag i denne Retning under nøje Overvejelse. Men én Ting maa man dog have Øjet aabent for, og det er det Misforhold, der desværre er imellem Virkningen af det økonomiske Tryk, som nu hviler paa Landbruget, og Statens Evne til at hjælpe. Til nærmere Forstaaelse heraf skal jeg henvise til, at statistisk Bureau aarlig opgjør Høst-Udbyttets Værdi efter de gangbare Priser; denne Opgjørelse har navnlig sin Betydning til Sammenligning af det ene Aars Høst-Udbytte med det andets. Tager man de sidste 10 Aar, for hvilke der foreligger Opgjørelse, nemlig Aarene 1884 til 1893, vil man se, at det største Høst-Udbytte for noget af Aarene anslaaes til 355 Millioner, det laveste til 243 Millioner; Forskjellen herimellem er 112 Millioner, det vil sige, at det ringeste Aar i Forhold til det bedste har bragt Landbruget et Tab, der udgjør netop det dobbelte af Statskassens hele Indtægt i et enkelt Aar, idet denne kun er 56 Millioner, eller, som man ogsaa kan udtrykke det, at et særlig slet Aar i Forhold til et Middelaar kan

bringe Landbruget et Tab, der omtrent svarer til Statskassens hele Indtægt. Men disse Tal ville sikkert gjøre det forstaaeligt, at naar Staten ikke i de haarde Tider bringer Landbruget direkte Hjælp i Forhold til det lidte Tab, men kun kan støtte Landbruget ad de Veje, jeg har nævnet, med en Hjælp, der ganske vist er ringe i Forhold til Tabet, saa er Grunden den, at Staten ikke har Evne til at yde større Støtte.
